

ประสิทธิภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ป่าไม้ชุมชนบ้านหัวบึง ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น*
THE ROLE OF PUBLIC PARTICIPATION IN THE MANAGEMENT OF FOREST
RESOURCES IN THE BAN HUA BUENG COMMUNITY SAI MUN
SUBDISTRICT, NAM PHONG DISTRICT, KHON KAEN PROVINCE

อำนวยการ สัจช่วย¹

Amnuay Sangchuay¹

คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ¹

Faculty of Social Sciences and Humanities, Northeastern University¹

Email : amnuay.san@neu.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าไม้ชุมชนบ้านหัวบึง 2) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าไม้ชุมชนบ้านหัวบึง และ 3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าไม้ชุมชนบ้านหัวบึง ตำบลทรายมูล อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามมาตรฐานส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จากประชากรกลุ่มตัวอย่างในชุมชนป่าไม้บ้านหัวบึง 210 คน และการวิจัยเชิงคุณภาพ ตามแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเจาะลึก จากผู้นำชุมชน จำนวน 10 คน ใช้วิธีคัดเลือกประชากรกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีเจาะจงกระจายตามความเหมาะสมของสถานการณ์ การวิเคราะห์หาค่าความถี่ ค่าร้อยละและการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับประสิทธิภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าไม้ชุมชนบ้านหัวบึง จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ต่อเดือน โดยภาพรวม 4 ด้าน มีเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน 2. ผลการวิจัยเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อประสิทธิภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าไม้ชุมชนบ้านหัวบึง จำนวน 210 คน โดยภาพรวมและรายด้านทั้ง 4 ด้าน เฉลี่ยอยู่ในระดับมากและมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน 3. ผลการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชน 1) ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงาน ต้องการให้หน่วยงานส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันกับประชาชนในพื้นที่ เข้ามาช่วยเหลือจัดทำแผนวางแผนการดำเนินการบริหารจัดการป่าไม้ชุมชนบ้านหัวบึง 2) ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปฏิบัติ/ดำเนินการบริหารจัดการป่าไม้ชุมชน ต้องการให้มีการส่งเสริมให้หน่วยงานส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและประชาชนในพื้นที่ เข้ามามีบทบาทมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูปลูกป่าไม้ชุมชนบ้านหัวบึงเพิ่มเติมให้มีจำนวนมากยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดเป็นป่าโปร่ง เหมาะสมกับ

การอนุรักษ์ และเพื่อการท่องเที่ยว 3) ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์ ควรมีหน่วยงานส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและประชาชนในพื้นที่ผู้เป็นเจ้าของพื้นที่ เข้ามามีบทบาทมีส่วนร่วมในการส่งเสริม อนุรักษ์และฟื้นฟูป่าไม้ชุมชน ให้การช่วยเหลือ ดูแล และช่วยกันอนุรักษ์ รักษาป่าไม้อันเป็นสมบัติที่หวงแหนของชุมชน และ 4) ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล ต้องการให้หน่วยงานส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยเหลือ จัดระบบการติดตามประเมินผลการดำเนินงานบริหารจัดการป่าไม้ชุมชน ให้เป็นไปตามแผนงานโครงการและให้เป็นไปตามข้อเสนอแนะตามความต้องการของประชาชนในพื้นที่อย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วม; บทบาทการมีส่วนร่วม; การบริหารจัดการป่าไม้ชุมชน; ป่าไม้ชุมชน บ้านห้วยบึง ตำบลทรายมูล

ABSTRACT

This research study has a purpose 1) to study the level of public participation in the management of forest resources in the Ban Hua Bueng community. 2) To study and compare the role of public participation in the management of forest resources in the Ban Hua Bueng community, classified by gender, age, education level, occupation, and monthly income, and 3) to study guidelines for developing public participation in forest resource management in the Ban Hua Bueng community, Sai Mun subdistrict, Nam Phong district, Khon Kaen province. It is a mixed methods research study. Between quantitative research and qualitative. The tool used was a questionnaire with a 5-level rating scale. The sample consisted of 210 people in forest communities and in-depth semi-structured interviews with 10 community leaders. The sample population selection method was used. By specific methods distributed according to the appropriateness of the situation. By analyzing the frequency percentage values and descriptive analysis.

The results of the study found that 1. results of analysis of the level of participation in forest resource management in the Ban Hua community, Sai Mun subdistrict, Nam Phong district, Khon Kaen province, classified by gender, age, education level, occupation. and monthly income, overall, 4 areas were found to be at a high average level in all areas. 2. Results of analysis testing research hypotheses comparing public opinions towards participation in forest resource management in Ban Hua Bueng community, Sai Mun subdistrict, Nam Phong district, Khon Kaen province, to total 210 people, classified by gender, age, educational level, occupation. and monthly income, it was found that overall and each of the 4 aspects were on average at a high level and there were no different opinions. 3. The results of the analysis of guidelines for developing the role of public participation in the management of forest

resources in the Ban Hua Bueng community, Sai Mun subdistrict, Nam Phong district, Khon Kaen province, in 4 areas, found that 1) participation in operational planning. want the relevant government agencies together with the people in the area come to help prepare a forest management plan for the Ban Hua Bueng. 2). People's participation in the practice/implementation of community forest management. want to encourage relevant government agencies and people in the area come play a role and participate in the conservation and restoration of additional forest planting in the Ban Hua Bueng community. To have a greater number invite fellow citizens in the area to participate. and outside the area with volunteers planting additional forests volunteer citizens came to help cut and clear the waste trees. Vine that creates desolation removed unnecessary to create a sparse forest suitable for conservation and for tourism. 3). Participation in benefit allocation there should be relevant government agencies and people in the area who own the area. come play a role and participate in promoting preserve and restore community forests provide assistance, care and help preserve forests which are a cherished property of the community and 4) participate in monitoring and want relevant government agencies to come help. organize a system for monitoring and evaluating community forestry management operations. in order to be used in improving bug fixes to be in accordance with the project plan and to be systematically in accordance with recommendations according to the needs of the people in the area.

Keywords : Participation; Participatory role; Community forest management; Community forestry Ban Hua Bueng, Sai Mun subdistrict

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

จังหวัดขอนแก่น มีการแบ่งเขตการปกครอง ออกเป็น 26 อำเภอ จำนวนเขตการปกครอง ส่วนท้องถิ่น 225 แห่ง ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาลนคร 1 แห่ง เทศบาลเมือง 6 แห่ง เทศบาลตำบล 77 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 140 แห่ง ปี 2560 มีประชากรทั้งสิ้น 1,790,055 คน 576,964 ครัวเรือน ศาสนาและวัฒนธรรมประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีสถานที่ประกอบพิธีทางศาสนา 1,466 แห่ง ประกอบด้วย วัด 1,371 แห่ง โบสถ์คริสต์ 58 แห่ง มัสยิด 7 แห่ง และสุเหร่า 2 แห่ง โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม - บาลี 26 แห่ง และมหาวิทยาลัยสงฆ์ 2 แห่ง โดยทั่วไปเป็นแบบทุ่งหญ้าในเขตร้อน คือ มีฝนตกสลับกับแห้งแล้ง ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุม ตะวันตกเฉียงใต้ และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีอุณหภูมิสูงสุดโดยเฉลี่ย 36.35 องศาเซลเซียส และมี 3 ฤดู คือ ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนพฤษภาคม อากาศร้อนจัด ในช่วงเดือนเมษายนของทุกปี ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ถึงเดือนตุลาคม โดยจะมีฝนตกชุก ในช่วงเดือนสิงหาคมของทุกปี และฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม ถึงเดือนกุมภาพันธ์ สภาพอากาศ

จะหนาวเย็น โดยทั่วไปจะหนาวจัดในช่วงเดือนธันวาคม จนถึงเดือนมกราคมของทุกปี อุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ย 15.4 องศาเซลเซียส (กรมการปกครอง, 2554)

สภาพทางด้านป่าไม้ในจังหวัดขอนแก่น มีพื้นที่ที่ป่า 1,296,400 ไร่ (ร้อยละ 11.91 ของพื้นที่จังหวัด) มีอุทยานแห่งชาติ 4 แห่ง มีพื้นที่รวม 743,973 ไร่ วนอุทยาน 2 แห่ง มีพื้นที่รวม 6,200 ไร่ ป่าสงวนแห่งชาติ 22 ป่า มีพื้นที่รวม 1,697,052 ไร่ สภาพป่าประกอบด้วยป่าดิบเขา ป่าดิบแล้ง ป่าเบญจพรรณ และป่าเต็งรัง พรรณไม้สำคัญ ได้แก่ ประดู่ มะค่าโมง ตะแบก เหียง พลวง แดง เต็งรัง พรรณไม้พื้นล่างที่ขึ้นอยู่หนาแน่น ได้แก่ หวานไพร ชัน ข่าป่า เพ็ก หวาย กล้วยไม้ป่า หญ้าคา แฝก เป็นต้น พื้นที่ป่าไม้ในเขตจังหวัดขอนแก่นมีทั้งหมด 2,230,604 ไร่ ประกอบด้วย 1) ป่าสงวนแห่งชาติ จำนวน 22 ป่า พื้นที่รวม 1,697,520 ไร่ 2) ป่าอนุรักษ์ ประกอบด้วย อุทยานแห่งชาติ จำนวน 4 แห่ง พื้นที่รวม 477,589 ไร่ และ วนอุทยาน จำนวน 2 แห่ง พื้นที่รวม 6,200 ไร่ รวมพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 483,785 ไร่ มีอุทยานแห่งชาติ ในเขตจังหวัดขอนแก่นมีอุทยานแห่งชาติอยู่ 4 แห่ง ประกอบด้วย 1) อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน 2) อุทยานแห่งชาติน้ำพอง 3) อุทยานแห่งชาติภูเวียง และ 4) อุทยานแห่งชาติภูเก้า - ภูพานคำ (ศูนย์ป่าไม้จังหวัดขอนแก่น, 2564)

จังหวัดขอนแก่น มีพื้นที่ป่าชุมชน ตามทะเบียนมีสมาชิกป่าชุมชนทั้งหมด 269 ป่าชุมชน พื้นที่ 46,838 ไร่ 3 งาน 60 ตารางวา ทั้งนี้ป่าชุมชนมีทั้งที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้หรือกฎหมายป่าสงวนแห่งชาติและยังมีอายุโครงการอยู่ในวันก่อนวันที่พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.2562 ตามมาตรา 99 และป่าชุมชนที่ได้จัดตั้งโดยการสนับสนุนของกรมป่าไม้และอยู่ในพื้นที่อื่นของรัฐและยังมีอายุโครงการอยู่ในวันก่อนวันที่พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562 ตามมาตรา 100 แต่ในปี 2563 มีบัญชีรายชื่อป่าชุมชนที่มีกิจกรรมทำแผนป่าชุมชนเพียง 120 แปลง พื้นที่ 19833 ไร่ 187 งาน 6,053 ตร.ว. (ศูนย์ป่าไม้จังหวัดขอนแก่น) ส่วนที่ยังไม่มีกิจกรรมทำแผนป่าชุมชนเนื่องจากความพร้อมของชุมชน และข้อจำกัดของพื้นที่ดำเนินงาน และระยะเวลาในการจัดทำแผนป่าชุมชน และพื้นที่ส่วนใหญ่ของป่าชุมชนจังหวัดขอนแก่น เป็นป่าเต็งรัง เมื่อเชื่อมโยงข้อมูลเครดิตคาร์บอนทำให้ทราบว่าพื้นที่ป่าเต็งรังมีปริมาณการเก็บกักคาร์บอน 4.23 ตันคาร์บอน/ไร่ แสดงให้เห็นว่าป่าชุมชนจังหวัดขอนแก่น 46,838 ไร่ สามารถกักเก็บคาร์บอนได้ ถึง 198,124 ตันคาร์บอน (ศูนย์ป่าไม้จังหวัดขอนแก่น)

ปัญหาป่าเสื่อมโทรม มีสาเหตุมาจาก กลุ่มนายทุนว่าจ้างราษฎรตัดไม้เพื่อการแปรรูป ราษฎรบุกรุกลักลอบตัดไม้ การแผ้วถางป่าเป็นพื้นที่ทำกิน การทำถนนและแหล่งน้ำ ไฟป่า ขาดแคลนเครื่องมือเครื่องใช้สำหรับเจ้าหน้าที่รักษาป่า ราษฎรขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ โดยมีความรุนแรงมากขึ้นแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ ประกอบด้วย 1) เขตป่าสงวนแห่งชาติที่พบปัญหารุนแรง ได้แก่ ป่าสงวนแห่งชาติดงลาน และดงขำ 2) เขตป่าสงวนแห่งชาติที่พบปัญหาไม่รุนแรง ได้แก่ ป่าสงวนแห่งชาติภูเวียง ภูระงำ โสภคเต้ เขาสวนกวาง โคกหลวง ภูเม็ง เป็นต้น 3) เขตป่าสงวนแห่งชาติที่พบปัญหาน้อย ได้แก่ ป่าสงวนแห่งชาติโนนน้ำแบ่ง หนองอ่าง กุดน้ำใส สวาวะถี หัวฝาย หนองนกเขียน เป็นต้น ทั้งนี้เนื่องจากป่าเหล่านี้เป็นป่าขนาดเล็ก และได้มีการส่งมอบพื้นที่ให้สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม (สปก.) (ศูนย์ป่าไม้จังหวัดขอนแก่น, 2564)

จากหลักการเหตุผลปัญหาป่าเสื่อมโทรมและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัย เรื่อง บทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ชุมชนบ้านหัวบึง ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น เพื่อต้องการทราบถึง ระดับการมีส่วนร่วมของ

ประชาชนต่อการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ชุมชน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน/แผนงานการสร้างกระบวนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการจัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนในระดับตำบล โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในชุมชนท้องถิ่น 2) ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ/ดำเนินการ/แผนงานการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพเกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย จังหวัดขอนแก่น และสร้างพื้นที่ต้นแบบด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ 3) ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์/แผนงานการรณรงค์สร้างความตระหนักรู้และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน 4) ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล/แผนงานการติดตามประเมินผลและนิเทศโครงการ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ชุมชนบ้านหัวบึง ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

2.2 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ชุมชนบ้านหัวบึง ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน

2.3 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ชุมชนบ้านหัวบึง ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ให้มีประสิทธิภาพให้มากยิ่งขึ้น

3. สมมติฐานการวิจัย

3.1 ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ป่าชุมชนบ้านหัวบึง ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น มีบทบาทต่อการมีส่วนร่วมต่อการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ชุมชนบ้านหัวบึง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น มีบทบาทต่อการมีส่วนร่วมต่อการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ชุมชนบ้านหัวบึง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น อยู่ในระดับมาก

3.2 ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ป่าไม้ชุมชนบ้านหัวบึง ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีบทบาทการมีส่วนร่วมต่อการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ชุมชนบ้านหัวบึง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3.3 ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่แต่ละป่าไม้ชุมชนบ้านหัวบึง ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น มีความคิดเห็นเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรป่าชุมชนบ้านหัวบึง ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ให้มีประสิทธิภาพให้มากยิ่งขึ้น หลายแนวทาง

4. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

4.1 ได้รับทราบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ชุมชนบ้านหัวบึง ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น 4 ด้าน มีบทบาทการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก

4.2 ได้รับทราบข้อเปรียบเทียบบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ชุมชนบ้านหัวบึง ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติอยู่ในระดับ 0.05

4.3 ได้รับทราบแนวทางพัฒนาบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ชุมชนบ้านหัวบึง ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ให้มีประสิทธิภาพให้มากยิ่งขึ้นตามแนวความคิดของประชาชนผู้อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่แต่ละป่าชุมชน หลายประการ

5. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง ประสิทธิภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ชุมชนบ้านหัวบึง ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประชากรกลุ่มตัวอย่างในชุมชนป่าไม้ 210 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเจาะลึก ผู้นำชุมชน จำนวน 10 คน ใช้วิธีคัดเลือกประชากรกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีเจาะจงกระจายตามความเหมาะสมของสถานการณ์ ผู้วิจัยได้ใช้หลักการมีส่วนร่วม 4 ประการ มาเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ในครั้งนี้ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการวางแผน 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ/ดำเนินการ 3) การมีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์ และ 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ประชาชนในชุมชนป่าไม้ 210 คน ใช้วิธีคัดเลือกประชากรกลุ่มตัวอย่าง และการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)

6. ผลการวิจัย

6.1 บทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ชุมชนบ้านหัวบึง ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น จำแนกตาม เพศ ประชากรกลุ่มตัวอย่าง 210 คน มีส่วนร่วมต่อการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ชุมชนบ้านหัวบึง โดยภาพรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก จำแนกออกเป็น เพศชาย มีส่วนร่วมต่อการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ชุมชนบ้านหัวบึงมากกว่า เพศหญิง นั่นคือ เพศชาย จำนวน 116 คน คิดเป็นร้อยละ 55.2 และ เพศหญิง มีจำนวน 94 คน คิดเป็นร้อยละ 44.8 จำแนกตาม อายุ พบว่า 1) อายุ 41-50 ปี มีส่วนร่วมให้ข้อมูลตามแบบสอบถามการวิจัย 115 คน คิดเป็นร้อยละ 54.8

6.2 ผลการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับการมีส่วนร่วมต่อการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ชุมชนบ้านหัวบึง ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวม จำนวน 4 ด้าน พบว่า มีเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน และเมื่อพิจารณารายด้านเรียงลำดับจากสูงสุดไปต่ำสุด พบว่า ด้านที่ 3) มีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์ รองลงมาได้แก่ .ด้านที่ 1) มีส่วนร่วมในการวางแผน อยู่ในระดับมาก รองลงมาได้แก่ ด้านที่ 2) มีส่วนร่วมในการปฏิบัติ/ดำเนินการ อยู่ในระดับและสุดท้าย ด้านที่ 4) มีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ชุมชนบ้านหัวบึง ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทั้ง 4 ด้าน

การวิเคราะห์การมีส่วนร่วมต่อการบริหารจัดการ ทรัพยากรป่าไม้ชุมชนบ้านหัวบึง ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง 4 ด้าน	\bar{X}	S.D	แปลผล
1) มีส่วนร่วมในการวางแผน	3.402	0.762	มาก
2) มีส่วนร่วมในการปฏิบัติ/ดำเนินการ	3.195	0.744	มาก
3) มีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์	3.915	0.796	มาก
4) มีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล	3.132	0.600	มาก
ค่าเฉลี่ย 4 ด้าน	3.415	0.725	มาก

6.3 สรุปผลการวิเคราะห์ทดสอบสมมติฐานการวิจัยเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ชุมชนบ้านหัวบึง ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ดังนี้ 1) จำแนกตาม เพศ โดยภาพรวมทั้ง 4 ด้าน พบว่า ประชาชนเพศชาย มีส่วนร่วมมากกว่าเพศหญิง โดย เพศชาย มีทั้งหมด 116 คนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และประชาชนเพศหญิง มีส่วนร่วม จำนวน 94 คน และมีความคิดเห็นเปรียบเทียบโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน (Sig = .014) 2) จำแนกตาม อายุ, ระดับการศึกษา, อาชีพ และรายได้ต่อเดือน พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ชุมชนบ้านหัวบึง ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน โดยมีค่าความแปรปรวนจำแนกตาม อายุ (Sig = 0.062) จำแนกตาม ระดับการศึกษา (Sig = 0.087) จำแนกตาม อาชีพ (Sig = 0.052) และจำแนกตาม รายได้ต่อเดือน (Sig = 0.329) ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ผู้วิจัยได้สมมติฐานไว้ เนื่องจากประชาชนในพื้นที่โดยภาพรวมมีส่วนร่วมต่อการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ชุมชนที่เป็นทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ในหมู่บ้านของตนเองอยู่ในระดับมากทุกด้าน ประชาชนมีความคิดเห็นเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ที่จะอนุรักษ์ รักษาป่าชุมชน ทรัพยากรป่าไม้ชุมชนขั้นสุดท้าย ที่เป็นแหล่งทำมาหากินในพื้นที่ป่าไม้ชุมชนของตนเอง อยู่กับป่า หากินกับป่า หากของป่าที่เป็นรายได้ประจำวันในครัวเรือน และได้รับสิ่งประโยชน์อื่น ๆ อีกมากมายจากป่าไม้ ตลอดจนมีแนวความคิดร่วมกัน เพื่อการอนุรักษ์ รักษาไว้ให้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้พืชพันธุ์สมุนไพร ยารักษาโรคของชุมชนในโอกาสต่อไปด้วย ประชาชนจึงมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ดังกล่าว

6.4 สรุปผลการวิเคราะห์หาข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ชุมชนบ้านหัวบึง ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น โดยการวิเคราะห์ตามแบบสัมภาษณ์ กึ่งโครงสร้างเชิงลึก (Semi – Structure

Interview) ตามหลักการแนวคิดจากกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน 4 ด้าน 2 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้การสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเชิงลึก (Semi – Structure Interview) จากจำนวนประชากรในพื้นที่ 10 คน แบ่งออกเป็น เพศชาย 4 คน และเพศหญิง 6 คน ช่วงอายุของผู้ให้สัมภาษณ์มีอายุระหว่าง 30 – 66 ปี ที่มีหน้าที่เป็นกรรมการป่าไม้ชุมชน เป็นประชาชนแกนนำชุมชน เป็นตัวแทนกลุ่มประชาชนในพื้นที่ และเป็นประชาชนที่มีอาชีพเป็นเกษตรกรและรับจ้างทั่วไปในชุมชน บ้านหัวบึง ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากและไม่แตกต่างกัน

ตอนที่ 2 การสัมภาษณ์ กึ่งโครงสร้างเชิงลึก (Semi – Structure Interview) สัมภาษณ์ประชาชนตามแบบสัมภาษณ์ กึ่งโครงสร้างเชิงลึก (Semi – Structure Interview) ความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ชุมชนบ้านหัวบึง ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น 4 ด้าน มีข้อเสนอแนะและแสดงความคิดเห็น ดังนี้

1) ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงาน พบว่า ต้องการให้หน่วยงานส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยเหลือจัดทำแผนการอนุรักษ์ปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้าน พืชสมุนไพรทั่วไป หาสมุนไพรมาปลูกในพื้นที่ป่าเพิ่ม โดยการจัดพื้นที่ดินขอบเขตของป่าไม้ชุมชนบ้านหัวบึง ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง นี้ให้เป็นสัดส่วนเพิ่มเติม ต้องการให้หน่วยงานส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยเหลือจัดอบรม จัดประชุมสัมมนาคณะกรรมการและลูกบ้าน ประชุมวางแผน การดำเนินการบริหารจัดการป่าไม้ชุมชนบ้านหัวบึง ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง เพื่อการอนุรักษ์ รักษาป่าไม้ไว้ให้เกิดความยั่งยืน

2) ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปฏิบัติ/ดำเนินการบริหารจัดการป่าไม้ชุมชนบ้านหัวบึง พบว่า ต้องการให้มีการประชาสัมพันธ์ ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูปลูกป่าไม้ชุมชนบ้านหัวบึงเพิ่มเติม ให้มีจำนวนมากยิ่งขึ้น และประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจการป่าไม้ชุมชนบ้านหัวบึง ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง เพื่อเชิญชวนพี่น้องประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วม และนอกพื้นที่ ที่มีจิตอาสาปลูกป่าไม้เสริมเพิ่มเติม ประชาชนที่มีจิตอาสาเข้ามาช่วยเหลือตัดถางต้นไม้ที่เป็นปฏิภูมิ ถาวรย์ที่สร้างความรกร้าง ที่ไม่จำเป็นออก เพื่อให้เกิดเป็นป่าโปร่ง เหมาะสมกับการอนุรักษ์ รักษา บำรุงรักษาป่าไม้ และการท่องเที่ยว

3) ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์ พบว่า ควรมีการประชาสัมพันธ์ ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าไม้ชุมชนบ้านหัวบึง ให้มีจำนวนมากยิ่งขึ้น เพื่อการช่วยประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่ ชาวบ้านเจ้าของพื้นที่ได้ให้การช่วยเหลือ ดูแล และช่วยกันอนุรักษ์ รักษาป่าไม้อันเป็นสมบัติของชุมชน เป็นการหวงแหน ต้องการให้หน่วยงานส่วนราชการที่เกี่ยวข้องโดยตรง เช่น ป่าไม้จังหวัด ป่าไม้อำเภอและหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง มีการประสานงานกับหน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่ ขอทราบปัญหาอุปสรรค เข้ามาช่วยเหลือ ลงพื้นที่เยี่ยมป่าชุมชน เพื่อติดตามผลการดำเนินงาน หรือขอทราบปัญหาอุปสรรค และเยี่ยมเยียนกรรมการ และประชาชนในพื้นที่ป่าไม้ ให้บ่อยๆ ครั้ง หรือเป็นประจำ

4) ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล พบว่า ต้องการให้หน่วยงานส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยเหลือ จัดระบบการติดตามประเมินผลการดำเนินงานบริหารจัดการป่าไม้ชุมชน เพื่อจะได้นำมาใช้ในการปรับปรุง แก้ไขข้อบกพร่อง ให้เป็นไปตามแผนงานโครงการและให้เป็นไปตาม

ข้อเสนอแนะตามความต้องการของประชาชนในพื้นที่อย่างเป็นระบบ ต้องการให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน ของแต่ละฝ่ายในการบริหารจัดการป่าไม้ชุมชน บ้านห้วยบึง โดยให้พิจารณาแต่งตั้งจากประชาชนในพื้นที่ป่าไม้ชุมชนบ้านห้วยบึง ตำบลทรายมูล อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น เป็นกรรมการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน อย่างเป็นระบบ

7. อภิปรายผลการวิจัย

7.1 บทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ชุมชนบ้าน ห้วยบึง ตำบลทรายมูล อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น จำแนกตาม เพศ ประชาชนกลุ่มตัวอย่าง 210 คน มีส่วนร่วมต่อการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ชุมชนบ้านห้วยบึง โดยภาพรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับ มาก จำแนกออกเป็น เพศชาย มีส่วนร่วมต่อการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ชุมชนบ้านห้วยบึง มากกว่า เพศหญิง นั่นคือ เพศชาย จำนวน 116 คน คิดเป็นร้อยละ 55.2 และ เพศหญิง มีจำนวน 94 คน คิดเป็นร้อยละ 44.8 จำแนกตาม อายุ พบว่า 1).อายุ 41-50 ปี มีส่วนร่วมให้ข้อมูลตาม แบบสอบถามการวิจัย 115 คน คิดเป็นร้อยละ 54.8 ซึ่งสอดคล้องกันกับผลงานการวิจัยของ ปรานต์ทอง ราศี, พจ ตู้อพ, อำนวย สังข์ช่วย (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การอนุรักษ์ป่าชุมชนตาม แนวพระราชดำริบ้านคอกคี่ ตำบลบัวใหญ่ อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น พบว่า 1) สภาพการอนุรักษ์ ป่าชุมชนตามแนวพระราชดำริบ้านคอกคี่ ตำบลบัวใหญ่ อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น พบว่า มีประชาชนเข้าร่วมโครงการ จำแนกออกเป็น เพศชาย มากกว่าเพศหญิง โดยเพศชาย มีจำนวน 153 คน คิดเป็นร้อยละ 53.70 และ เพศหญิง มีจำนวน 132 คน คิดเป็นร้อยละ 46.30

7.2 อภิปรายผลการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับการมีส่วนร่วม ต่อการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ชุมชนบ้านห้วยบึง ตำบลทรายมูล อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวม จำนวน 4 ด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน และเมื่อพิจารณารายด้าน เรียงลำดับจากสูงสุดไปต่ำสุด พบว่า ด้านที่ 3) มีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์ รองลงมา ได้แก่ ด้านที่ 1) มีส่วนร่วมในการวางแผน อยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ ด้านที่ 2) มีส่วนร่วมในการ ปฏิบัติ/ดำเนินการ อยู่ในระดับมาก และด้านต่ำสุด ด้านที่ 4) มีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล อยู่ ในระดับมาก ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกันกับผลงานการวิจัยของ อำนวย สังข์ช่วย (2563) ได้ ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการอย่างยั่งยืนของประชาชนเครือข่ายชุมชนอนุรักษ์และฟื้นฟู ป่าภูเก้า ภูกระแต อำเภอเวียงชัย จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัย พบว่า : 1) สภาพการบริหารจัดการอย่างยั่งยืน ของประชาชนกลุ่มเครือข่ายชุมชนอนุรักษ์และฟื้นฟูป่า ภูเก้าภูกระแต อำเภอเวียงชัย จังหวัด ขอนแก่น พบว่า โดยภาพรวมทั้ง 8 ด้าน มีระดับการบริหารอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับผลงาน การวิจัยของ เพชรอำไพ มงคลจิระเดช (2557) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของ ชุมชนและปัญหาอุปสรรคตลอดจนแนวทางการแก้ไขในกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน เชื้อนครินทร์ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ เชิงลึก ผู้บริหารเชื้อนครินทร์ และพนักงานแผนกประชาสัมพันธ์และชุมชนสัมพันธ์เชื้อนคริ นทร์ จำนวน 3 คน และผู้แทนจากชุมชนที่อาศัยอยู่รอบเชื้อนครินทร์จำนวน 5 คน ผลการวิจัย พบว่า กฟผ. ได้ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการดำเนินการตามแผนฟื้นฟู อนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธารและป่าชุมชน ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้างความสัมพันธ์และ

การศึกษาชุมชนเพื่อทำแผนที่ทางสังคม 2) การให้ความรู้แก่ชุมชน 3) การวางแผน 4) การดำเนินงานตามแผน 5) การติดตามประเมินผล การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของแผนงาน และการลงพื้นที่ด้วยจิตอาสาเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนอย่างต่อเนื่อง

7.3 อภิปรายผลการวิเคราะห์ทดสอบสมมติฐานความแปรปรวนการวิจัยเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ชุมชนบ้านห้วยบึง ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ดังนี้ 1). จำแนกตาม เพศ โดยภาพรวมทั้ง 4 ด้าน พบว่า ประชาชนเพศชาย มีส่วนร่วมมากกว่าเพศหญิง โดยเพศชาย มีทั้งหมด 116 คนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และประชาชนเพศหญิง มีส่วนร่วม จำนวน 94 คน และมีความคิดเห็นเปรียบเทียบโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน (Sig = .014) 2). จำแนกตาม อายุ, ระดับการศึกษา, อาชีพ และรายได้ต่อเดือน พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ชุมชนบ้านห้วยบึง ตำบลทรายมูล โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน โดยมีค่าความแปรปรวนจำแนกตาม อายุ (Sig = 0.062) จำแนกตาม ระดับการศึกษา (Sig = 0.087) จำแนกตาม อาชีพ (Sig = 0.052) และจำแนกตาม รายได้ต่อเดือน (Sig = 0.329) ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ผู้วิจัยได้สมมติฐานไว้ เนื่องจากประชาชนในพื้นที่ โดยภาพรวมมีส่วนร่วมต่อการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ชุมชนที่เป็นทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ในหมู่บ้านของตนเองอยู่ในระดับมากทุกด้าน ประชาชนมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ที่จะอนุรักษ์ รักษาป่าชุมชน ทรัพยากรป่าไม้ชุมชนขั้นสุดท้าย ที่เป็นแหล่งทำมาหากินในพื้นที่ป่าไม้ชุมชนของตนเอง อยู่กับป่า หากินป่า หาของป่าที่เป็นรายได้ประจำวันในครัวเรือน และได้รับสิ่งประโยชน์อื่น ๆ อีกมากมายจากป่าไม้ ตลอดจนมีแนวความคิดร่วมกันเพื่ออนุรักษ์ รักษาไว้ให้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้พืชพันธุ์สมุนไพร ยารักษาโรคของชุมชนในโอกาสต่อไปด้วย ประชาชนจึงมีความคิดเห็นเหมือนๆ กันหรือไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานการวิจัยของ สุรัสวดี ราชกุลชัย (2543) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การวางแผนและการควบคุมทางการบริหารจัดการป่าชุมชน ผลการวิจัย พบว่าเป็นแผนที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน โดยเริ่มจาก การกระตุ้นจิตสำนึก และความรับผิดชอบของประชาชนในชุมชน ให้มีจิตสาธารณะ แล้วร่วมกันคิด ร่วมกันจัดหา ร่วมกันเรียนรู้ วิเคราะห์เพื่อให้รู้และเข้าใจตนเองโดยใช้กระบวนการชุมชน คือ การสำรวจข้อมูลปัญหา และความต้องการของประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้ทราบถึงศักยภาพของชุมชน โดยมีการวิเคราะห์สาเหตุแนว ทางแก้ไข แล้วกำหนดอนาคต และทิศทางการพัฒนาตนเอง และชุมชน แผนจัดการป่าชุมชนที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง และสำเร็จเป็นรูปธรรมนี้

7.4 อภิปรายผลการวิเคราะห์หาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ชุมชนบ้านห้วยบึง ตำบลทรายมูล อำเภอเมืองขอนแก่น จำนวน 4 ด้าน พบว่า

ด้านที่ 1 ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงาน ต้องการให้หน่วยงานส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยเหลือจัดทำแผนการอนุรักษ์ปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้าน พืชสมุนไพรทั่วไปหาสมุนไพรมาปลูกในพื้นที่ป่าเพิ่ม โดยการจัดพื้นที่ดินขอบเขตของป่าไม้ชุมชนบ้านห้วยบึง ตำบลทรายมูล อำเภอเมืองขอนแก่น ให้เป็นสัดส่วนเพิ่มเติม ต้องการให้หน่วยงานส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยเหลือ จัดอบรม จัดประชุมสัมมนาคณะกรรมการและลูกบ้าน ประชุมวางแผน การดำเนินการ

บริหารจัดการป่าไม้ชุมชนบ้านหัวบึง ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง เพื่อการอนุรักษ์ รักษาป่าไม้ไว้ให้เกิดความยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุรัสวดี ราชกุลชัย (2543) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การวางแผนและการควบคุมทางการบริหารจัดการป่าชุมชน ผลการวิจัยพบว่า เป็นแผนที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน โดยเริ่มจาก การกระตุ้นจิตสำนึก และความรับผิดชอบของประชาชนในชุมชน ให้มีจิตสาธารณะ แล้วร่วมกันคิด ร่วมกันจัดหา ร่วมกันเรียนรู้ วิเคราะห์เพื่อให้รู้และเข้าใจตนเองโดยใช้กระบวนการชุมชน คือ การสำรวจข้อมูลปัญหา และความต้องการของประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้ทราบถึงศักยภาพของชุมชน โดยมีการวิเคราะห์สาเหตุแนวทางแก้ไขแล้วกำหนดอนาคต และความร่วมมือ ร่วมใจของประชาชนในชุมชน

ด้านที่ 2 ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปฏิบัติ/ดำเนินการบริหารจัดการป่าไม้ชุมชนบ้านหัวบึง ตำบลทรายมูล อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ต้องการให้มีการประชาสัมพันธ์ ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูปลูกป่าไม้ชุมชนบ้านหัวบึงเพิ่มเติม ให้มีจำนวนมากยิ่งขึ้น และประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจการป่าไม้ชุมชนบ้านหัวบึง ตำบลทรายมูล อำเภอเมืองขอนแก่น เพื่อเชิญชวนพี่น้องประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วม และนอกพื้นที่ ที่มีจิตอาสาปลูกป่าไม้เสริมเพิ่มเติม ประชาชนที่มีจิตอาสาเข้ามาช่วยเหลือตัดถางต้นไม้ที่เป็นปฏิภูมิ เกษตรกรที่สร้างความรกร้าง ที่ไม่จำเป็นออก เพื่อให้เกิดเป็นป่าโปร่ง เหมาะสมกับการอนุรักษ์ รักษา บำรุงรักษาป่าไม้ และการท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อภิชาติ ใจอารีย์ (2555) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการมีส่วนร่วมแบบพหุภาคีเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาการจัดการป่าชุมชนบ้านพุเตย จังหวัดการจนบุรี พบว่า ชุมชนบ้านพุเตยมีศักยภาพในการจัดการป่าชุมชนแบบมีส่วนร่วมใน 6 ด้าน คือ (1) ด้านความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรท้องถิ่น (2) ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น (3) ด้านวิถีชีวิตวัฒนธรรมและประเพณีชุมชน (4) ด้านการรวมกลุ่ม (5) ด้านความสัมพันธ์ทางเครือญาติ และ (6) ด้านศักยภาพของผู้นำป่าชุมชนบ้านพุเตยมีความหลากหลายของพรรณไม้สูง การกระจายของพรรณไม้อยู่ในสถานะที่ค่อนข้างมีเสถียรภาพ ชุมชนมีการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนทุกครัวเรือนอย่างหลากหลายโดยใช้พืชสมุนไพรมากที่สุด นอกจากนี้ยังมีการใช้ประโยชน์ทางอ้อมที่เชื่อมโยงไปสู่วิถีชีวิตเศรษฐกิจ และสังคมของชุมชนอย่างยั่งยืน

ด้านที่ 3 ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์ ควรมีการประชาสัมพันธ์ ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าไม้ชุมชนบ้านหัวบึง ให้มีจำนวนมากยิ่งขึ้น เพื่อการช่วยประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่ ชาวบ้านเจ้าของพื้นที่ได้ให้การช่วยเหลือ ดูแล และช่วยกันอนุรักษ์ รักษาป่าไม้อันเป็นสมบัติของชุมชน เป็นการหวงแหน ต้องการให้หน่วยงานส่วนราชการที่เกี่ยวข้องโดยตรง เช่น ป่าไม้จังหวัด ป่าไม้อำเภอและหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง มีการประสานงานกับหน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่ ขอทราบปัญหาอุปสรรค เข้ามาช่วยเหลือ ลงพื้นที่เยี่ยมป่าชุมชน เพื่อติดตามผลการดำเนินงาน หรือขอทราบปัญหาอุปสรรค และเยี่ยมเยียนกรรมการ และประชาชนในพื้นที่ป่าไม้ ให้บ่อยๆ ครั้ง หรือเป็นประจำ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วิภาวรรณ มะลิวรรณ, อภิชาติ ใจอารีย์, ประสงค์ ต้นพิชัย (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนเขาขลุ่ย ตำบลเขาขลุ่ย อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการป่าชุมชนมี 2 รูปแบบ 1) การจัดการป่าชุมชนในรูปแบบอเนกประสงค์ 2) การจัดการป่าชุมชนในรูปแบบเชิงวัฒนธรรมชุมชน ขึ้นตอนที่

ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน มี 3 ขั้นตอน คือ 1) การสร้างความตระหนักของชุมชนในการมีส่วนร่วม 2) การสร้างกลุ่มและเครือข่าย 3) การจัดการป่าอย่างยั่งยืน โดยมีปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนเขาขลุ่ย ได้แก่ ผู้นำชุมชน ประชาชน และการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก และเงื่อนไขประกอบด้วย เวลา อาชีพ รายได้ และอายุ

ด้านที่ 4 ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล ต้องการให้หน่วยงานส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยเหลือ จัดระบบการติดตามประเมินผลการดำเนินงานบริหารจัดการป่าไม้ชุมชน เพื่อจะได้นำมาใช้ในการปรับปรุง แก้ไขข้อบกพร่อง ให้เป็นไปตามแผนงานโครงการและให้เป็นไปตามข้อเสนอแนะตามความต้องการของประชาชนในพื้นที่อย่างเป็นระบบ ต้องการให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน ของแต่ละฝ่ายในการบริหารจัดการป่าไม้ชุมชนบ้านหัวบึง โดยให้พิจารณาแต่งตั้งจากประชาชนในพื้นที่ป่าไม้ชุมชนบ้านหัวบึง ตำบลทรายมูล อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น เป็นกรรมการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน อย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กาญจนา คัมภรพย์ (2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการป่าชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาป่าชุมชนบ้านดอนหมู จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษา พบว่า ชุมชนบ้านดอนหมูมีกระบวนการจัดการป่าชุมชนที่ประสบความสำเร็จสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง นำวัฒนธรรม ชุมชนอันเป็นทุนทางสังคมที่เข้มแข็งผสมผสานกับการจัดการ ป่าชุมชนตามหลักวิทยาศาสตร์ การจัดการป่าชุมชนใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน สร้างเครือข่ายความร่วมมือจากภายนอก อย่างสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ชุมชนมีกระบวนการ เชื่อมโยงกิจกรรมการจัดการป่าชุมชนเข้ากับการพัฒนาชุมชนทั้ง ด้านเศรษฐกิจสังคม และสิ่งแวดล้อม

8. องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการวิจัย เพื่อมุ่งเน้นการนำไปใช้ประโยชน์ 4 มิติ ดังนี้

มิติที่ 1 การกำหนดนโยบาย

1.1 หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ต้องให้ความสำคัญกับนโยบายให้การสนับสนุน โดยการจัดทำแผนงบประมาณช่วยเหลือส่งเสริมและพัฒนาป่าไม้ชุมชนบ้านหัวบึง อย่างต่อเนื่อง

1.2 รัฐควรเน้นนโยบายให้การสนับสนุนส่งเสริม ให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานภาครัฐ กับเอกชนและประชาชนในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านหัวบึงให้มากขึ้น

1.3 รัฐควรส่งเสริมและพัฒนาป่าชุมชน ให้เกิดความยั่งยืนไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่งในอนาคต เช่น พัฒนาเป็นป่าไม้สมุนไพร เพื่อการอนุรักษ์รักษาไว้ ให้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ พิษพันธุ์สมุนไพร ยารักษาโรคของชุมชน

มิติที่ 2 การวางแผนและพัฒนา

2.1 หน่วยงานที่รับผิดชอบ ควรมีการวางแผนพัฒนาป่าไม้ชุมชน ให้เป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์ ให้เป็นป่าเศรษฐกิจ เป็นป่าไม้เป็นป่าไม้เพื่อการเรียนรู้พิษสมุนไพรพื้นบ้าน และเป็นป่าไม้เชิงอนุรักษ์และการท่องเที่ยว

2.2 มีการส่งเสริมวางแผนพัฒนาป่าไม้ชุมชน ให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทการมีส่วนร่วม ด้วยจิตสำนึก จิตอาสาว่าป่าไม้ชุมชนเป็นทรัพยากรป่าไม้ชั้นสุดท้าย ที่มีอิทธิพลสำคัญในชีวิตประจำวันต่อความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่

มติที่ 3 การชุมชนและสังคม

3.1 หน่วยงานภาครัฐ ต้องให้ความสำคัญกับการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการป่าไม้ชุมชน โดยให้ความสำคัญกับชุมชน ผู้นำชุมชน ประชาชนในพื้นที่ เข้ามามีบทบาทมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ ดำเนินงานและตรวจสอบติดตามผลการดำเนินงาน

3.2 หน่วยงานภาครัฐ ต้องให้ความสำคัญกับการส่งเสริม อนุรักษ์ รักษาและการพัฒนาป่าไม้ชุมชนในพื้นที่ ให้เป็นสมบัติ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สำคัญในพื้นที่ชุมชน

มติที่ 4 การเศรษฐกิจชุมชน

4.1 หน่วยงานภาครัฐ ควรมีการวางแผนพัฒนาป่าไม้ชุมชน ให้เป็นป่าไม้ที่สร้างมูลค่าเพิ่มจากผลผลิตจากป่าไม้ สร้างรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่

4.2 เป็นการพัฒนาป่าไม้ เพื่อการอยู่อาศัยร่วมกัน พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันระหว่างคนกับป่า อย่างเป็นระบบครบวงจรอย่างยั่งยืน

9. ข้อเสนอแนะ

9.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

9.1.1 ควรให้หน่วยงานส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยเหลือ จัดทำแผนการดำเนินงานแผนปฏิบัติการ แผนงบประมาณ และเข้ามาสนับสนุน ส่งเสริมพัฒนาป่าไม้ชุมชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาในทางปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

9.1.2 ควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มาให้การ อบรมให้แก่ชุมชน ถึงแนวทางการปฏิบัติงาน ในการดูแลรักษาป่า เช่น วิธีการบริหารจัดการพัฒนาป่าชุมชน การจัดทำแนวกันไฟ วิธีการสร้างฝายชะลอน้ำ การฟื้นฟูป่าเพื่อการอนุรักษ์ รักษาป่าไม้ไว้ให้เกิดความยั่งยืนเป็นป่าเศรษฐกิจ

9.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

9.2.1 ควรให้หน่วยงานส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยเหลือ ให้การอนุรักษ์ปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้าน พืชสมุนไพรทั่วไป จัดหาพันธุ์พืชสมุนไพรมาปลูกในพื้นที่ป่า โดยการจัดพื้นที่ดินในขอบเขตของป่าไม้ชุมชนให้เป็นสัดส่วนเพิ่มเติม

9.2.2 ควรให้มีหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ เข้ามารับฟัง ปัญหา อุปสรรค พร้อมกับประชุมสัมมนาหาแนวทางการแก้ไขปัญหาและพัฒนาป่าชุมชนร่วมกันกับประชาชนในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง

9.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

9.3.1 ควรให้หน่วยงานส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เข้ามาช่วยเหลือส่งเสริม ให้การสนับสนุนงบประมาณการวิจัยให้นักวิจัย หรือผู้ที่สนใจที่จะศึกษาวิจัยต่อยอดเกี่ยวกับการบริหารจัดการพัฒนาป่าไม้ชุมชนบ้านห้วยบึง ในด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง

10. บรรณานุกรม

กรมการปกครอง. (2554). **ข้อมูลการปกครอง**. สืบค้นเมื่อ 21 มีนาคม 2565. จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/จังหวัดขอนแก่น>

- กาญจนา คุ่มทรัพย์. (2556). **สิทธิชุมชน: สิทธิตามรัฐธรรมนูญเพื่อการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ท้องถิ่น**. นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์.
- กาญจนา คุ่มทรัพย์. (2558). **การจัดการป่าชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาป่าชุมชนบ้านดอนหมุ่ ประโยชน์ของป่าไม้**. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการกรมป่าไม้ กรมป่าไม้.
- กาญจนา คุ่มทรัพย์. (2559). **กระบวนการมีส่วนร่วมแบบพหุภาคี เพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษา การจัดการป่าชุมชนบ้านพุเตย จังหวัดการจบุรี**. **วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทย**. 36(1). 111-136.
- ชาย โปธิสิตา. (2550). **ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- ปรารค์ทอง ราศี, พจ ตู๊พจ, อำนวย สังข์ช่วย. (2563). **การอนุรักษ์ป่าชุมชนตามแนวพระราชูฐบ้านคอกคี่ ตำบลบัวใหญ่ อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น**. **วารสารมหาวิทยาลัยมหาภูมิราขวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด**. 9(2). 1-13.
- เพชรอำไพ มงคลจิระเดชม, ศุภรำนันท์ ดลโสภณ, สุชาดา กิจเกิดแสง และพิทักษ์ ศิริวงศ์. (2557). **กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ในแผนพื้นฟูอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลาธารและป่าชุมชนเขื่อนศรีนครินทร์ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย**. **วารสารวิชาการ Veridian E-Journal ฉบับมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ**. 7(1). 586-598.
- วิภาวรรณ มะลิวรรณ, อภิชาติ ใจอารี, ประสงค์ ต้นพิชัย. (2560). **แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนเขาขลุง ตำบลเขาขลุง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี**. **วารสารวิชาการ Veridian E-Journal, Silpakorn University**. 10(1). 694–708.
- ศูนย์ป่าไม้จังหวัดขอนแก่น. (2564). **รายงานประจำปี 2564**. สืบค้นเมื่อ 22 มีนาคม 2565. <https://anyflip.com/tnuul/zywe/>
- สุรัสวดี ราชกุลชัย. (2543). **การวางแผนและการควบคุมทางการบริหาร**. กรุงเทพฯ : จามจุรี.
- อำนวย สังข์ช่วย. (2563). **การบริหารจัดการอย่างยั่งยืนของประชาชนเครือข่ายชุมชนอนุรักษ์และพื้นฟูป่าภูถ้ำภูกระแต อำเภอวางน้อย จังหวัดขอนแก่น**. **วารสารการจัดการสมัยใหม่**. 18(1). 36-48.
- Chorley, R.J. and Haggett, P. (1967). **Models in geography**. London : Methuen.